

Рязанов М.Ю.

Національний університет «Одеська юридична академія»

доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВА СПАДЩИНА ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Перетворення, які переживає Україна вкрай суперечливі. Лібералізація і демократизація внутрішнього законодавства з метою створення «відкритого суспільства», приведення його у відповідність з міжнародними стандартами, з одного боку, супроводжується глибокою правовою кризою, пов'язаною як з негативним впливом минулого, так і з темповою модернізацією, яка не завжди відповідає правовому менталітету українського народу. Крім усього, слід акцентувати увагу на відсутність зваженого правового аналізу правової спадщини України.

Національна правова культура у кожний конкретний момент включає у себе правову спадщину і створює її. На цьому тлі все помітнішим стає, по-перше, визнання циклічності у еволюції права, і, по-друге, підтримку традицій, за допомогою яких можна забезпечити гуманістичний зміст сучасного права [1].

Право виступає як культурний код, що дозволяє, як і генетичний код для біологічного виду, освоювати правовий простір буття, виступати «ядром правової культури». У сучасній юриспруденції намічаються нові аспекти вивчення всієї сфери правової спадщини, пов'язані з усвідомленням його цінності і ролі в сталому розвитку права. В силу цих обставин потребує уточнення кола дефініцій, пов'язаних з даним феноменом. До них можна віднести такі поняття, як «правова спадщина», «правові цінності», «правова пам'ять», «правові традиції», «правовий пам'ятник». Розгляд кожного з цих понять представить можливість локалізувати сутнісні характеристики правової спадщини.

Правова спадщина органічно входить в систему правової культури, будучи, з одного боку, набором характеристик і способів розгляду самої правової культури, з іншого боку - її своєрідною «правовою пам'яттю». Таким чином, правова культура сама визначає, що слід зберігати, а від чого відмовитися, оскільки пам'ять правової культури, сформована в чому завдяки об'єктам правового спадщини, які виражені у вигляді правових цінностей, як статичних елементів і правовому досвіду, який знаходить своє вираження в предметних правових формах (юридичні інститути, суд, юридичні спеціальності; нормативно-правові акти і т.п.); в способах юридичної діяльності, юридичній мовою, термінології; в системі правовідносин (суб'єкти, об'єкти правовідносин); формах і способах юридичного мислення індивіда, правових теоріях і ідеологіях тощо.

Отже, правова культура не є пасивним сховищем правової пам'яті, а повинна бути підхоплена іншими індивідами, щоб не бути схильною до зникнення.

Правова спадщина структурно неоднорідна: в неї є внутрішнє ядро - це традиція (або ціннісні домінанти спадщини) і зовнішні шари (периферія), що включають нові практики актуалізації правової спадщини. Внутрішнє ядро завжди приховано, утруднене для розуміння. Традиція повідомляє всій правовій спадщині необхідність розвитку особливих практик збереження правового минулого і його відтворення з урахуванням пристосування до умов сучасної правової культури.

Поняття «традиція», в більшій мірі пов'язане з духовною, комунікативною сферами. Правові традиції полягають в знаннях, віруваннях, звичаях, обрядах, фольклорі. У сучасному вживанні правові традиції все частіше включають до складу правової спадщини, а саме «правова спадщина» стає більш широкою і багатозначною. В епоху новацій її вживання стає більш природним. Передача традицій і суворе дотримання них - риса суспільства, яке уникає змін і прагне до консервації існуючого стану. Тому в епоху сучасних динамічних змін політика збереження традицій може

виглядати як анахронізм, в той час як турбота про збереження та використання правової спадщини - відповідає прагненню до руху вперед [2].

Традиції в сучасному світі мають значення потужного регулятивного засобу, пронизані великим гуманістичним і практичним сенсом і підкріплені потужної етнокультурної сферою. Традиція зберігає правову систему, забезпечує її якісну своєрідність, самовідтворюваність, самототожність в історії. Традиція, що розуміється як правова спадщина, постає як життєва сила правової культури, як механізм збереження і відтворення правових констант.

Слід зазначити, що правова спадщина багато в чому визначається як втілення традиції, передача якої сприяє наділення сенсом минулого і сьогодення. Якщо розглянути правову спадщину виходячи з його історико-культурного тлумачення, то можна побачити в ньому наступні значення: «залишення правового сліду», «знаходження правового сліду», «рух по правовому сліду», «правовий слід предків». Отже, те, що залишає свій слід на довгі роки, як правило, відрізняється особливою цінністю, а значить, що воно вийшло за межі повсякденного, буденного і стало позачасовим.

Спадщина, зокрема правова, являє собою величезний масив інформації, виражений не тільки матеріальними цінностями, а й являє собою особливе світосприйняття, ставлення до Бога, особливий правовий менталітет, що представляють особливе значення для збереження правової матерії і подальшого її розвитку [3,118].

Представляючи собою сукупність висновків, понять, зв'язків, відносин, які є результатом правового досвіду її народу, його досягненням (власністю) і знаходяться в розпорядженні сучасного покоління, правова спадщина може складати правові норми, інститути, юридичні терміни, форми та ін. Будь-яка правова система ґрунтується на правовій спадщині і одночасно створює її. Цей показник правової культури народу входить в конкретну правову систему як елемент її ідеологічної підсистеми [4]. Збереження і використання елементів з попередньої правової системи здійснюються як в результаті

критичного переосмислення (оцінки) правової спадщини, так і внаслідок об'єктивної неможливості відмовитися від тієї її частини, яку складають правові традиції.

Перспективи правового розвитку визначаються вибором правових цінностей, які дозволили б вивести право на більш високий рівень, в тому числі в його духовному змісті. Тут можна констатувати прояв основної функції правової спадщини по відношенню до правової культури, а саме збереження на основі відбору і оцінки найбільш значущих компонентів правової культури. Правова культура, в свою чергу, транслює ці цінності, і сприяє їх оновленню завдяки адаптації елементів правової спадщини до цінностей сучасної національної правової культури з її новаційними елементами.

Створюючи нове, правове суспільство, необхідно широко використовувати досягнення в сфері правової думки і державного будівництва, накопичені нашими предками в минулому.

Література:

1. Оборотов, Ю. Н. Традиции и обновление в правовой сфере : вопросы теории (от познания к постижению права) : монография / Ю. Н. Оборотов ; МОН Украины, ОНЮА. - Одесса : Юрид. л-ра, 2002. – с. 109.
2. Баева Л.В. Сохранение культурного наследия как воплощение ценности традиции. Электронный ресурс. [путь доступа: <https://www.socionauki.ru/journal/articles/141559/>]
3. Рязанов М.Ю. Слов'янське право в правовій спадщині України : монографія / М. Ю. Рязанов ; за ред. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова. – Одеса : Фенікс, 2015. – 160 с.
4. Авраменко Л. В. Разграничение преемственности в праве с другими смежными понятиями / Л. В. Авраменко // Проблемы законности : сб. науч. тр. / Нац. ун-т «Юрид. акад. Украины им. Я. Мудрого», 2013. - Вып. 121. - С.

3-14. Електроний ресурс: [шлях доступу:
<http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/6008>]